

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2. Vtrum restituantur in æquali quantitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

tor. iuncto eū respō-
sione ad tertiū, quod
aliud est loq. de ope-
re meritorio. & aliud
est loqui de quantita-
te operis meritorii.
Cum. n. mortificata
remittunt, semper
oīa opera meritoria
que mortificata erāt,
remittunt: qm̄ isti. i
quo remittunt, debi-
ta est uita eterna ex
uillorū priorū ope-
rū, & non solum ex ui
prelentiū operū, ita
q̄ hoc operatur remi-
uiscere, q̄ ex plurib⁹
capitibus debet huic
uita eterna, scilicet
ex meritis prioribus,
& ex meritis poste-
rioribus: sed quanti-
tas operis meritorii
non semper remittit
simpliciter: qm̄ non
semper recuperat p-
pria efficaciam, quæ est
perducere hunc ad tā
iugradū beatitudinis
eternæ, ut patet in
eo qui resurgit in mi-
nori gratia, ita q̄ in il-
la minore deccedit.
Talis. n. nunquā per-
uenit ad illū beatu-
dinis gradū, quē qua-
ritas prioris meriti
debitū sibi fecerat. Et
in promptu causa hu-
ius non remittit: et
est ipsa resurgentis
indispositio: sicut. n.
si non resurrexisset a
peccato, mortificata
merita non sibi remi-
uisceret (quia pecca-
tum proprium impe-
dit meritorum
efficaciam) ita retur-
gendo a peccato, cū
minore tamen gra-
tia ex hoc ipso indi-
spositus est ad susci-
piendum fructū ma-
ioris meriti. ipse. n.
minor conatus resur-
gentis, & ad maiora
non progredientis
impedimentum pre-
stat efficaciam quanti-
tatis magni meriti
præcedentis. Et facit
ut quantitas illa non
remittat sibi simpli-
citer & absolute: cū
quo tamen ita, quod
remittit illi secundū
quid, hoc est quo ad
gaudium accidenta-
le: quia, ut in litera
dicitur, plus gaude-
bit de maiore merito
præcedente quā de
minore, quod suble-
quatum est.

nam in quantum est uirtus, est
magis gratiæ effectus. Et ideo nō
oportet, q̄ poenitentia, secundū
quod est uirtus, sit causa omniū
aliarum uirtutum: sed quod ha-
bitus poenitiæ, simul cum ha-
bitibus aliarum uirtutum, per sa-
cramentum poenitiæ causent.
AD SECUNDVM dicendum, q̄
in sacramento poenitiæ, actus
humanise habent materialiter:
sed formalis uis huius sacramē-
ti dependet ex uirtute clauium,
& ideo uirtus clauium effectiue
causat gratiā, & uirtutes, instru-
mentaliter tamen. sed actus pri-
mus poenitentis se habet, ut ulti-
ma dispositio ad gratiam conse-
quendam, scilicet contritio: alii
uero sequentes actus poeniten-
tiæ, procedunt iam ex gratia, &
uirtutibus.

AD TERTIVM dicendum, q̄
(sicut supra dictum est *) quan-
doque post primum actum poe-
nitentiæ, qui est contritio, rema-
nent quædam reliquiæ peccato-
rū, scilicet dispositiones ex prio-
ribus actibus peccatorū causatæ,
ex quibus præstat difficultas
quædam poenitenti, ad operandū
opera uirtutum: sed quantum
est ex ipsa inclinatione charitatis
& aliarum uirtutum, poenitens
opera uirtutum delectabiliter, &
sine difficultate operatur: sicut
si uirtuosus, per accidens diffi-
cultatem pateretur in executio-
ne actus uirtutis propter som-
nū, aut aliquam corporis indi-
spositionem.

ARTICVLVS II.

*Utrum post poenitentiam resurgat ho-
mo in æquali uirtute.*

AD SECUNDVM sic procedit.
Videtur, quod post poenitē-
tiam resurgat homo in æquali
uirtute. Dicit. n. Apost. Rom. 8.
Diligentibus Deum oīa coope-
rantur in bonum. Vbi dicit gl. *
Aug. quod hoc adeo uerū est,
ut si qui horum deuiet & exor-
bitet, hoc ipsum eis Deus faciat
in bonum proficere: sed hoc nō
esset, si homo resurgeret in mi-
nori uirtute. ergo uidetur, quod
numquam poenitens resurgat in
minori uirtute.

¶ 2 Præter. † Ambrosius dicit, q̄
poenitentia res optima est, quæ
omnes defectus reuocat ad per-
fectum: sed hoc non esset, nisi uirtutes in æquali
quantitate recuperarentur. ergo per poenitentiam
semper recuperatur æqualis uirtus.

¶ 3 Præter. Super illud Genes. 1. Factum est ue-
spere & mane dies unus, dicit gl. Vespertina lux

A est, a qua quis cecidit, matutina, in qua resurgit:
sed lux matutina est maior vespertina. ergo aliquis
resurgit in maiori gratia uel charitate, quā prius
habuerit: quod etiam uidetur per id, quod Apost.
dixit Rom. 5. Vbi abundauit delictum, superabun-
dauit, & gratia.

SED CONTRA, Charitas proficiens uel perfecta,
est maior quā charitas incipiens: sed quandoque
aliquis cadit a charitate proficiente, resurgit autem
in charitate incipiente. ergo semper resurgit homo
in minori uirtute.

RESPON. Dicendum, q̄ (sicut dictum est †) mo-
tus liberi arbitrii, qui est in iustificatione impij, est
ultima dispositio ad gratiam: unde in eodem in-
stanti est gratiæ infusio, cum prædicto motu liberi
arbitrii, ut in secunda parte habitum est. * In quo
quidem motu comprehenditur actus poenitiæ,
ut supra dictum est. Manifestum est autem, quod
forma, quæ possunt recipere magis & minus, in-
tenduntur & remittuntur, secundum diuersam
dispositionem subiecti, ut in secunda parte habitū
est. † Et inde est, quod secundum quod motus li-
berii arbitrii, in poenitentia est intensior uel remis-
sior, secundum hoc poenitens consequitur maiore
uel minorem gratiam. Contingit autem intensio-
nem motus poenitentis, quandoque proportiona-
tam esse maiori gratiæ, quā illa, a qua ceciderat
per peccatum: quandoque autem æquali, quando-
que uero minori. Et ideo poenitens quandoque
resurgit in maiori gratia, quā prius habuerat: quan-
doque autem in æquali, quandoque etiam in mi-
nori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia
consequuntur.

B quidem motu comprehenditur actus poenitiæ,
ut supra dictum est. Manifestum est autem, quod
forma, quæ possunt recipere magis & minus, in-
tenduntur & remittuntur, secundum diuersam
dispositionem subiecti, ut in secunda parte habitū
est. † Et inde est, quod secundum quod motus li-
berii arbitrii, in poenitentia est intensior uel remis-
sior, secundum hoc poenitens consequitur maiore
uel minorem gratiam. Contingit autem intensio-
nem motus poenitentis, quandoque proportiona-
tam esse maiori gratiæ, quā illa, a qua ceciderat
per peccatum: quandoque autem æquali, quando-
que uero minori. Et ideo poenitens quandoque
resurgit in maiori gratia, quā prius habuerat: quan-
doque autem in æquali, quandoque etiam in mi-
nori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia
consequuntur.

C que uero minori. Et ideo poenitens quandoque
resurgit in maiori gratia, quā prius habuerat: quan-
doque autem in æquali, quandoque etiam in mi-
nori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia
consequuntur.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ non omnibus
diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ip-
sum quod per peccatum a Dei amore cadunt: qd̄
patet in his qui cadunt, & nunquam resurgunt,
uel qui resurgunt, iterum casuri: sed his tantum, q̄
secundum propositum uocati sunt sancti, id est, p-
destinatis, qui quotiescumque cadant, finaliter ta-
men resurgunt. Cedit ergo eis in bonū hoc, quod
cadunt, non quia semper in maiori gratia resurgat:
sed quia resurgunt in permanentiori gratia, nō qui-
dem ex parte ipsius gratiæ, quia quanto gratia est
maior, tanto de se est permanentior: sed ex parte
hominis, qui tāto stabilis in gratia permanet, quā-
to est cautior, & humilior. unde & gl. * ibidem sub-
dit, quod ideo proficit eis in bonum, quod cadit,
quia humiliores redeunt atque doctiores.

D AD SECUNDVM dicendum, q̄ poenitentia quan-
tum est de se, habet uirtutem reparandi defectus
ad perfectum, & etiam promouendi in ulteriorem
statum: sed hoc quandoque impeditur ex parte
hominis, qui remissius mouetur in Deum, & in
detestationem peccati, sicut etiam in baptismo ali-
qui adulti cōsequuntur maiore uel minorem gra-
tiam, secundum quod diuersimode se disponunt.

E AD TERTIVM dicendū, quod assimilatio illa u-
triusq; gratiæ ad lucē uespertinam, & matutinā, fit
pp̄ similitudinem ordinis, quia post lucem uesper-
tinā sequitur tenebre noctis, post lucē autem ma-
tutinā sequitur lux diei, non autem propter simili-
tudinem maioris uel minoris quantitatis. Illud ē
uerbū Apostoli intelligitur de gratia Christi, q̄ su-
perat omnē abundantiam humanorū peccatorū:
non aut̄ est uerum in omnibus, quod quanto abū-
dantius peccauit, tanto abundantiorē gratiā con-
sequatur, pensata quantitate habitualis gratiæ. Est
tamen, superabundans gratia, quantum ad ipsam
gra-

q. 112. ar. 5. & 7. in 1. 2.
Ar. 5. ad 3.
q. 112. ar. 5. & 7. in 1. 2.
1. q. 52. ar. 1. & 2. Et q. 66. ar. 1.
Aug. loco citato in arg.
Hic habet...

Ar. 5. ad 3.
q. 112. ar. 5. & 7. in 1. 2.
1. q. 52. ar. 1. & 2. Et q. 66. ar. 1.
Aug. loco citato in arg.

Alias non habetur. ly abundanter peccantes.

Lib. 2. c. 2. an te med.

gratie rationem: quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur: quamuis quae abundanter peccantes, abundanter doleant, & sic abundantem habitum gratiae, & uirtutum consequuntur, sicut patet in Magdalena.

¶ Ad id uero, quod in contrarium obijcitur dicendum, quod una & eadem gratia maior est proficiens quam incipiens: sed in diuersis hoc non est necessesse: unus enim incipit a maiori gratia, quam alius habeat in statu profectus, sicut Greg. * dicit in 2. Dialog. Quatenus & praesentes & secuturi omnes agnoscerent, Benedictus puer conuersionis gratiam a quanta perfectione cepisset.

ARTICVLVS III.

Virum per penitentiam restituatur homo in pristino dignitatem.

3. d. 37. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 2. & 4. d. 14. q. 1. ar. 5. q. 1. ad 3. Et d. 19. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 2. Et d. 37. q. 2. ar. 2. ad 4. Gl. ord. abid. Refertur in decre. d. 50. e. quicquid. Innoc. 1. e. 7. 6. ad Agathen. & Mart. ed. habetur d. 50. c. 1. Canon. apud.

In decret. d. 50. ca. hi qui altari.

Greg. lib. 7. sui legitur ca. 3. circa med. referatur d. 50. ca. Quia sanctitas tua. Refertur d. 50. c. Contra uices, & sumitur ex concilio Agathensi c. 2. uel 1. ut aliqui libri habent.

ADD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod per penitentiam non restituatur homo in pristina dignitate: quia super illud Amos 5. Virgo Israel cecidit. dicit gloss. * Non negat posse resurgere, sed non resurget uirgo Israel: quia semel aberrans ouis, etsi reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantum quae nunquam errauit. ergo per penitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

¶ 2. Praet. Hiero. * dicit, Quicumque dignitate diuini gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Et Innoc. Papa * dicit, quod apud Niceam constituti canones, penitentes etiam ab infimis officii clericorum excludunt. non ergo per penitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

¶ 3. Praet. Ante peccatum potest aliquis ad maiorem gradum ascendere, non autem hoc post peccatum conceditur penitenti: dicitur enim Ezech. 44. Leuitae qui recesserunt a me, numquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur. Et sicut habetur in decret. d. 50. in Hilerdensi concilio legitur, Hi qui sancto altari deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint, & domino respiciente digne penituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, ut non possint ad altiora officia ulterius promoueri. non ergo penitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

SED CONTRA est, quod sicut in eadem dist. legitur, Greg. * scribens Secundino, dicit, post dignam satisfactionem credimus hominem posse redire ad suum honorem. Et in concilio Agathensi * legitur, contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita ut cum eos penitentia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

RESPON. Dicendum, quod homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: unam, quantum ad Deum, aliam uero, quantum ad ecclesiam: quantum autem ad Deum, amittit duplicem dignitatem, unam principalem, qua scilicet computatus erat inter filios Dei per gratiam: & hanc dignitatem recuperat per penitentiam, quod significatur Luca. 15. in filio prodigo, cui penitenti pater iussit restitui stolam primam, & anulum, & calciamenta. Aliam uero dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam, de qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicens, ecce tot annis seruo tibi, & numquam mandatum tuum

Fraetere: & hanc dignitatem penitens recuperare non potest. Recupera tamen quandoque aliquid maius: quia, ut Gregor. * dicit in Homil. de centum ouibus, qui errasse a Deo se considerant, dant praecedentia lucris sequentibus recomperant. Maius ergo gaudium de eis fit in celo: quia & dux in prelio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga praebuit, & numquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem ecclesiasticam homo per peccatum perdit, quia indignum se reddit ad ea, quae competunt dignitati ecclesiasticae exercenda: quia quidem recuperare prohibetur, uno modo, quia non panitet: unde Isidor. ad Missianum * episcopum scribit (sicut in eadem distinet. ¶ legitur c. Domino.) Illos ad pristinos gradus redire canones precipiunt, quos penitentie precessit satisfactio, uel condigna peccatorum confessio. At contra hi, qui a uitio corruptionis non emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundo, quia penitentiam negligerent facit: unde in eadem dist. cap. * si quis diaconus, dicitur, cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi apparet nec ieiunijs, uel lectionibus eos uacare uideamus, possumus uisulose re si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerent. Tertio, si commisit aliquod peccatum, quod habet irregularitatem annexam: unde in eadem dist. * ex concilio Martini Papae dicitur, si quis uiduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum, quod si irrepreperit, deiciatur. Similiter si homicidii, aut facti aut precepto, aut consilio, aut defensione post baptismum conscius fuerit, sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. Quarto pro scandalum: unde & in eadem dist. legitur c. de his uero, Rabanus * dicit, Hi qui deprehensi uel capri fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus, secundum canonum sacrorum instituta a proprio gradu decedant, quia scandalum est populo Dei, tales personas super se positas habere: qui autem de praedictis peccatis absconse a se commissis, occulte sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & elemosinas, uigiliasque, & sacras orationes purgare curauerint, his etiam gradu proprio seruato spes ueniae de misericordia Dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extra de qualitate ordinandorum, cap. * questum, si crimina ordine iudicario comprobata, uel alias notoria non fuerint, praeter reos homicidij, post penitentiam in susceptis, uel iam suscipiendis ordinibus impedire non possunt.

Gradum autem recuperationem dicitur, quod eadem ratio est de recuperatione uirginitatis & de recuperatione innocentiae, quae pertinet ad secundariam dignitatem quod ad Deum.

AD SECUNDVM dicendum, quod Hieronymus in uerbis illis non dicit esse impossibile: sed esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradum: quia hoc non conceditur nisi perfecte penitenti, ut dictum est. * Ad statuta autem canonum, quae hoc prohibere uidentur, respondet Aug. Bonifacio scribens, ut constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis penitentiam, clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiae: sed rigore factum est discipline, alioquin contra clauas ecclesiae datas disputabitur, de quibus dictum est. * Quae cumque solueritis super terram, soluta erunt & in caelo. Et postea subdit, nam & sanctus

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eadem ratio est de recuperatione uirginitatis & de recuperatione innocentiae, quae pertinet ad secundariam dignitatem quod ad Deum.

AD SECUNDVM dicendum, quod Hieronymus in uerbis illis non dicit esse impossibile: sed esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradum: quia hoc non conceditur nisi perfecte penitenti, ut dictum est. * Ad statuta autem canonum, quae hoc prohibere uidentur, respondet Aug. Bonifacio scribens, ut constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis penitentiam, clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiae: sed rigore factum est discipline, alioquin contra clauas ecclesiae datas disputabitur, de quibus dictum est. * Quae cumque solueritis super terram, soluta erunt & in caelo. Et postea subdit, nam & sanctus

Hom. 24. euang. in lud. gaudet est in celo super uno.

Alis Mag. sanum. In dec. 50. c. 150. san. 80. parum a principio.

In dec. 50. c. 150. san. 80. parum a principio.

Dist. 50. e. hi qui uidua.

Rabanus in li. Pen. ca. 1. Refertur d. 50. c. de his uero.

In dec. li. i. tit. 1. Et est de temporibus ordinationum e. 7. & est uisum.

D. 1169.

In corp. ar. Aug. in ep. 50. ad Bonifacium, ubi quantaliam ante signum epist. 202. Eodem modo nunc prom. me quib.